

*До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.127 Львівського державного
університету внутрішніх справ*

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Любомири Володимирівни МЕЛЕХ

на дисертацію

ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича

«Правочини у виконавчому провадженні»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. У національній правовій науці досі недостатньо розкритим залишається питання про правову природу правочинів, що вчиняються у виконавчому провадженні, позаяк саме ця ланка юридичної практики є важливою для розуміння складного механізму реалізації юрисдикційного захисту прав. Здійснення дослідження, предметом якого є правочини у сфері виконавчого провадження, на дисертаційному рівні є своєчасним, концептуально вивіреним, оскільки торкається фундаментальних проблем співвідношення диспозитивного та публічного начал, трансформації приватно-правових форм у публічному процесуальному середовищі, а також правових наслідків договірних взаємодій між суб'єктами виконавчого провадження.

Особливої ваги актуальності додає той факт, що чинне українське законодавство не містить єдиної моделі правового регулювання правочинів, які виникають у зв'язку з виконанням судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів. Це зумовлює неоднозначність судової практики, складність у кваліфікації діянь сторін, а також потребу в доктринальному осмисленні категорії правочину, укладеного в умовах виконавчого процесу. Крім того, з огляду на гармонізацію законодавства України з правом Європейського Союзу, зростає потреба в осмисленні таких інститутів, як угода, укладена за результатами медіації, мирова угода у виконавчому провадженні, правочини у процесі реалізації арештованого майна, правочини щодо

корпоративних прав тощо. Саме ці аспекти системно аналізує у своїй праці дисертант, чим заповнює прогалину у вітчизняному правничому науковому дискурсі.

Рецензоване дисертаційне дослідження відповідає сучасним пріоритетам розвитку правничої науки, визначеним постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 23.06.2021 р. № 12–21, зокрема підрозділів «1.1. Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «1.5. Поглиблення приватноправових засад функціонування громадянського суспільства в умовах євроінтеграції», «1.6. Цивільно-процесуальні механізми захисту суб'єктивних прав».

Дисертація А. М. Телявського виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ на 2020–2023 р.р. та 2023–2028 р.р. «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу» (номери державної реєстрації № 0120U102681 та № 0123U103819), що підтверджує її зв'язок із плановими фундаментальними науковими дослідженнями.

Отже, актуальність дисертаційної роботи беззаперечна як у теоретичному, так і в прикладному аспектах, що обумовлює її значущість для подальшого розвитку правничої науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертаційного дослідження А. М. Телявського на тему: «Правочини у виконавчому провадженні» свідчить про високий рівень наукової аргументації запропонованих автором положень, обґрунтованість висновків і рекомендацій. Поставлені у дослідженні завдання повною мірою відображено у відповідних структурних частинах дисертації, а їх вирішення подано у логічній та системній формі у відповідних висновках.

Особливої уваги заслуговує глибина та комплексність дослідження: автор провів системно-структурний аналіз правової природи правочинів у межах виконавчого провадження, здійснив їх класифікацію, дослідив особливості

укладення, виконання та правові наслідки окремих видів договорів у публічно-правовому контексті. Обґрунтування авторських положень спирається на широкий масив національних і міжнародних нормативно-правових актів, практику ЄСПЛ, позиції Верховного Суду України, а також правничу доктрину.

Висновки дисертанта ґрунтуються на належній доказовій базі, зокрема враховують суперечності між приватно-правовим змістом правочинів та публічно-правовим контекстом виконавчого провадження. Окремої уваги заслуговує розроблена автором класифікація правочинів у виконавчому провадженні за кількома критеріями, що дозволяє охопити їх універсальну правову природу та трансформаційний потенціал. Запропоновані зміни до законодавства щодо звернення стягнення на корпоративні права, а також конкретні кроки для вдосконалення нормативного забезпечення стосовно виконуваності мирових угод і угод за результатами медіації, вирізняються практичністю і особливою актуальністю.

Методологічна база дослідження застосована автором на високому рівні: поєднання діалектичного, порівняльно-правового, герменевтичного, аксіоматичного і формально-догматичного та інших методів наукового пізнання забезпечило цілісність і переконливість усіх логічних побудов і висновків автора дисертації. Це свідчить про володіння здобувачем методологією наукової діяльності на високому рівні. Ретельне дотримання логіки викладу, наявність аргументованих проміжних і підсумкових висновків, детальне посилання на емпіричну базу, що включає статистичні відомості з виконавчої та судової практики та міжнародних джерел, свідчить про високу якість дослідження та його відповідність вимогам до такого виду наукових праць.

Отже, наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації А. М. Телявським, є науково обґрунтованими, вивіреними та практично значущими і відповідають обраній темі дисертації.

Рецензований текст дисертації А. М. Телявського ґрунтується на послідовному, концептуально осмисленому й системно обґрунтованому підході до дослідження юридичних явищ, які існують на межі публічного і приватного

у системі права. У межах свого дослідження автором здійснено спробу не лише інтерпретувати правочин як юридичну форму реалізації приватної автономії, але й трансформувати його у контексті імперативної процедури виконавчого провадження. А. М. Телявський підходить до вивчення цієї проблематики з позицій правового дуалізму: правочин у межах виконавчого процесу аналізується ним як гетерогенна конструкція, котра одночасно відображає волевиявлення сторін (як засіб реалізації договірної волі) і виступає функціональним елементом примусового правового механізму, що має публічно-правову мету – реалізацію рішень юрисдикційних органів.

Дисертація складається з трьох розділів, кожен з яких, відповідно, із двох підрозділів. У першому розділі фундаментально осмислено правову природу правочину в межах виконавчого провадження, введено авторську типологію правочинів з урахуванням багаторівневих класифікаційних критеріїв (суб'єктного складу, спрямованості, процесуального етапу та правових наслідків). У другому розділі А. М. Телявський переходить до конкретних конструкцій цивільно-правових угод у виконавчому провадженні, зокрема тих, що спрямовані на реалізацію арештованого майна чи звернення стягнення на корпоративні права, стосовно яких є найбільше проблем на практиці. Поставлено та переконливо розв'язано низку юридичних дилем, пов'язаних із оцінкою частки, її відчуженням, правосуб'єктністю виконавця при укладенні договору, визначенням продавця. Пропозиції щодо вдосконалення механізму реалізації частки у статутному капіталі є не лише вчасними, а й концептуально вивіреними. Особливої уваги заслуговує третій розділ, у якому розглянуто правочини, що є результатом примирення сторін – як наслідок укладення мирової угоди та медіаційного процесу. Автор надзвичайно глибоко розкриває сутність правового компромісу та консенсусу в межах виконавчого процесу. А. М. Телявський доводить, що такі правочини мають гібридну сутність: вони є одночасно юридичними фактами, що впливають на подальший рух виконавчого провадження, і формами вільного волевиявлення сторін, яке має отримати ознаку виконавчості. Запропоновано авторську модель структури угоди за

результатами медіації у виконавчому провадженні як *sui generis* конструкції, що потребує відповідної інституціоналізації.

Автор вміло поєднав емпіричне і нормативно-теоретичне підґрунтя. Особливої уваги заслуговує залучення іноземного досвіду — правових підходів Польщі, Франції, Великої Британії, ЄС, що свідчить про глибину методологічного апарату і здатність автора до високорівневої компаративної аналітики.

Узагальнюючи, зазначимо: дослідження А. М. Телявського є теоретично зрілим, методологічно струнким і прикладно спрямованим. Воно порушує складні питання взаємодії диспозитивності і імперативності, приватної ініціативи і державного примусу, форми і функції правового акту, та формує нові уявлення про договір у межах публічно-правових процедур. Отже, робота становить вагомий внесок у розвиток науки виконавчого та цивільного процесуального права. Сформульовані автором висновки доводять те, що поставлені завдання дослідження А. М. Телявським виконано і мета досягнута у повному обсязі.

Структура тексту, у своїй дихотомії на розділи та підрозділи, віддзеркалює сутність заявлених назв, забезпечуючи герменевтичну цілісність. Рефлексія, що випливає з дисертаційного дослідження, артикулює систему умовиводів, які є не просто констатацією, але й онтологічним підтвердженням досягнення мети дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові результати, отримані А. М. Телявським у дисертаційному дослідженні «Правочини у виконавчому провадженні», засвідчують вагомий авторський внесок у розвиток вітчизняної правничої науки й характеризуються наявністю наукової новизни. Представлена праця є першим в українській правовій доктрині комплексним дослідженням правочинів, що укладаються в межах процедури примусового виконання рішень юрисдикційних органів.

Серед наукових положень, що мають характер наукової новизни і виносяться на захист, особливої уваги заслуговують такі: з позицій

інтегративного підходу здійснено доктринальне обґрунтування змішаної – публічно-приватної – природи правочину, який укладається в процесі реалізації арештованого майна, з акцентом на домінуванні імперативного методу регулювання як наслідку публічно-владного характеру виконавчого провадження; доведено, що правочини, укладені на стадії виконання судових рішень (зокрема, за результатами електронних торгів), мають службове функціональне призначення і спрямовані не на задоволення приватного інтересу, а на досягнення публічно значущої мети – поновлення порушеного права внаслідок юрисдикційного рішення; запропоновано комплексну класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за низкою критеріїв – суб'єктивним складом, етапністю, характером зобов'язань і правових наслідків, що забезпечує системне бачення правочинів як правового інструменту в межах виконавчого провадження; обґрунтовано, що цивільно-правові договори у виконавчому провадженні виступають санкціонованими публічною владою правочинами, правова дійсність і наслідки яких перебувають під прямим впливом публічного інтересу та контролю; виокремлено структурні вади нормативного регулювання механізму звернення стягнення на корпоративні права та запропоновано шляхи їх усунення (зокрема, уніфікація понять, розширення повноважень виконавця).

Дисертант удосконалив наукові уявлення про: юридичну конструкцію мирової угоди як правочину з матеріально-правовою природою та процесуальною реалізацією через судову ухвалу, що слугує умовою надання їй виконавчої сили; концепцію угоди за результатами медіації як договірної форми *sui generis*, що поєднує добровільність волевиявлення з потенціалом її трансформації у виконавчий документ, за умов належної нормативної імплементації та інституційної підтримки; функціональну роль приватного виконавця як можливого медіатора, уповноваженого сприяти деескалації конфлікту в межах виконавчого провадження, за умови спеціальної підготовки та нормативної регламентації етичних стандартів; класифікацію правочинів, укладених у виконавчому провадженні, через виокремлення угоди, укладеної за результатами медіації, як самостійного інституту, відмінного від мирової угоди.

Окремі положення набули подальшого розвитку, зокрема: концепція «юридичного складу» мирової угоди, сформована як дуальна конструкція, що об'єднує волевиявлення сторін із процесуальним актом суду; положення про співвідношення медіації, мирової угоди та врегулювання спору за участі судді, з урахуванням функціональної автономії та галузевої специфіки кожного з цих інститутів; доктринальні засади примусового виконання угоди за результатами медіації в контексті європейського правового простору, зокрема з урахуванням положень Директиви 2008/52/ЄС.

Усі ці наукові положення, розроблені А. М. Телявським, свідчать про те, що результати його дослідження є самостійними, новими, логічно обґрунтованими, інтегрованими в сучасний правовий дискурс і становлять цінний доробок для розвитку національного процесуального законодавства та доктрини виконавчого провадження, а поставлене наукове завдання виконано у повному обсязі.

Визнаючи оригінальність сформульованих дисертантом положень, слід підкреслити, що їхня сутність та інтерпретація, подібно до будь-яких новаторських наукових тверджень, не можуть бути сприйняті як незаперечні істини. Очевидно, що вони можуть стати об'єктом подальших наукових дебатів, еволюціонувати та зазнавати модифікацій.

Повнота викладу положень дисертації у роботах, опублікованих автором. Вимоги дотримано, оскільки ключові результати дисертаційного дослідження А. М. Телявського опубліковано у 3-х статтях у наукових періодичних виданнях, які належать до затвердженого МОН переліку фахових, категорії «Б», у 9-ти статтях у професійних періодичних виданнях, а також – у тезах 4-х доповідей на науково-практичних заходах, зокрема: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 09.12.2022 р.); науково-практичних семінарах «Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні» (м. Львів, 11.11.2022 р., 10.11.2023 р.); круглому столі «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченому пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України,

професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річниці з Дня його народження (м. Львів, 11.12.2023 р.).

Публікації дисертанта є одноосібними. Ознайомлення з роботою та працями А. М. Телявського дозволяє констатувати, що у розділах дисертації викладено зміст власних досліджень здобувача наукового ступеня, всі наукові праці здобувача, наведені в анотації, внесено до списку використаних джерел та додатку до роботи. Часові межі наукових публікацій: 2019–2024 р.р.

Мова та стиль дисертації. Відповідність спеціальності. Дисертація виконана державною мовою. Стиль дисертації відповідає вимогам, що ставляться до наукових праць такого виду і рівня, а також визначається послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Зміст та результати роботи уповні відповідають спеціальності 081 «Право».

Практичне значення отриманих результатів. Погоджуємося із дисертантом та підтверджуємо, що викладені у роботі положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для розвитку теорії виконавчого процесу, зокрема, для подальших фундаментальних та прикладних досліджень особливостей укладання, дійсності та правових наслідків правочинів, вчинених у виконавчому провадженні; правотворчій сфері – для внесення конструктивних змін до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про виконавче провадження» та підзаконних нормативно-правових актів з метою підвищення ефективності механізму захисту прав усіх суб'єктів виконавчих процесуальних правовідносин; правозастосовній практиці – для її удосконалення, для вироблення єдиних підходів до застосування норм права судами й виконавцями, що сприятиме забезпеченню стабільності цивільного обороту; освітньому процесі – під час викладання здобувачам вищої освіти таких навчальних дисциплін як: «Виконавче провадження», «Цивільне процесуальне право України», «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України», «Проблеми виконання судових рішень у цивільних справах», «Застосування практики Європейського Суду з прав людини при здійсненні правосуддя у цивільних справах», «Теоретико-прикладні проблеми

цивільного судочинства», «Теоретико-прикладні питання цивільного судочинства в Україні».

Зауваження до дисертації та дискусійні положення. Попри загальну позитивну оцінку рецензованої роботи А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні», необхідно вказати, що вона, як і всі інші наукові роботи, не позбавлена певних дискусійних моментів, містить підстави для висловлення застережень і зауважень, окремі позиції вимагають уточнення, є спірними чи потребують додаткових аргументів під час захисту. Найістотнішими з них є такі.

1. Висловлена в дисертації ідея про обмежений характер застосування принципу свободи договору у виконавчому провадженні є теоретично виправданою, однак не цілком зрозуміло, як на практиці досягається баланс між диспозитивністю сторін та публічно-правовими цілями.

2. Дослідження мирової угоди як інституту з подвійною правовою природою є ґрунтовним, але у підрозділі, присвяченому її аналізу, бажано було б навести докладну аргументацію щодо відмінностей цієї угоди від договору про врегулювання спору за участі судді та угоди за результатами медіації.

3. У роботі слушно наголошено на необхідності інтеграції інституту медіації у виконавче провадження. Водночас, на нашу думку, хоча автор обґрунтовує можливість надання виконавцю функції медіатора, така позиція потребує уточнення з огляду на потенційний конфлікт інтересів між функцією примусового виконання та нейтральністю медіатора. Постає питання: якими правовими запобіжниками має супроводжуватись реалізація подібної ідеї, і чи не суперечить це природі публічної функції виконавця?

Загалом, вищевикладені зауваження не мають критичного характеру, не заперечують загальної позитивної оцінки роботи й можуть бути усунуті або деталізовані в ході публічного захисту. Вони, здебільшого, мають дискусійну природу, мають рекомендаційний характер, свідчать про складність і багатогранність предмета дослідження та створюють підґрунтя для подальших наукових розвідок у сфері правового забезпечення виконавчого провадження.

Загальна оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційна робота А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що наділене актуальністю, містить науково обґрунтовані результати, які спрямовані на розв'язання наукових завдань, що мають істотне значення і для правничої науки України, і для правозастосування. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають спеціальності 081 – Право. Порухень академічної доброчесності у роботі не виявлено.

Загальний висновок. Дисертація А. М. Телявського «Правочини у виконавчому провадженні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих здобувачем наукових працях відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – ТЕЛЯВСЬКИЙ Анатолій Миколайович за результатами успішного публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Рецензент:
доцент кафедри господарсько-
правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
доцент

Л. В. МЕЛЕХ